
Laca Tijdingen

Driemaandelijks tijdschrift van LACA.
Geschied- en Heemkundige Kring van Laken

Jaargang 5 - Nummer 4 - juni 1994

Laken

Wapen van de Koninklijke
Residentie Laken
Koninklijk Besluit van 20 april 1857

Verantwoordelijke uitgever:
Leon Candau, Rode Kruislaan, 15, 1020 Brussel, tel. 02/268.69.58
Afgiftekantoor : 1020 Brussel 2

➔ TEN GELEIDE ➔

1. - NECROLOGIE.

We vernamen het overlijden van Mevrouw Maria HINKENS, echtgenote van de Heer R. CHRISTIAENS en betreurde moeder van ons geacht werkend lid en schatbewaarder, de Heer Eric CHRISTIAENS. In naam van LACA bieden wij hem en ook zijn ganse familie de oprechtste gevoelens van medeleven aan bij het droevige verlies dat hen op 7 juni j.l. te beurt viel. Op de uitvaartplechtigheid die plaats vond op 13 juni 1994 in de Sint-Janskerk te Tervuren was een delegatie van LACA aanwezig.

2. - PATRIMONIUMBEHOUD.

a) HOTEL TIVOLI - GEEN UITBREIDING.

Tijdens het eerste trimester van 1994 sijpelden berichten door, verband houdend met het feit dat twee prachtige huizen zouden afgebroken worden langsheen de de Smet de Naeyerlaan, vlak naast het Tivolihotel. (de nummers 584 en 586) Ook werd bekend gemaakt dat het hotel sedert 1988, toen een ernstige brand aanzienlijke schade aanrichtte (vier doden), naar uitbreiding streefde. De twee huizen zouden vervangen worden door een monotone hotelblok.

Buurtbewoners, plaatselijke verenigingen (waaronder LACA), BRAL en ARAU alsook de leiding van het Lakense Gemeenschapscentrum trokken luid aan de noodklok. Al deze protesten kwamen op de tafel van de Brusselse Overlegcommissie terecht. Op de hoorzitting, begin april, tijdens dewelke de Heer G. LEVACQ, schepen van groene ruimten, onweerlegbare argumentaties aanbracht (overaanbod van hotelkamers in Brussel, onverenigbaarheid met de bepalingen van het gewestplan en het gemeentelijk ontwikkelingsplan) werd de ingediende bouwaanvraag van de hotelexploitant resoluut van de hand gewezen. (Bron : krantenartikels uit "Laatste Nieuws" van 13/4/94 en "Nieuwsblad" van 10/4/94.)

b) HEIZELSTADION - RENOVATIEWERKEN

Het renovatieproject van het Heizelstadion (totale kostprijs 625 miljoen frank) voorziet dat de Tribune I, gelegen langsheen de Marathonlaan, volledig vernieuwd zal worden. Dit heeft ondermeer voor gevolg dat de mooie buitengevel, een art deco verwezenlijking van de befaamde architect VAN NECK uit 1930, versierd met hoogwaardig beeldhouwwerk, in het gedrang komt.

Bob VAN REETH, een hedendaagse ontwerper met ruime bekendheid, stelde een plan voor om de tribune langs de buitenkant af te schermen met een blinde, honderdvijftig meter lange betonmuur, waarin de bestaande ornamentatie (verplicht) zou geïntegreerd worden.

Op één der laatste collegevergaderingen van de Stad Brussel botsten de ideeën van P. VANDEN BOEYNANTS en deze van F.X. de DONNEA regelrecht met elkaar. Na een woelig debat werd uiteindelijk een motie goedgekeurd waarbij architect VAN REETH belast wordt met het hertekenen van een totaal nieuw gevelontwerp. De ultieme datum voor de volledige uitvoering van het project blijft echter voorzien voor eind augustus 1995. Wij kijken uit ! (Bron : krantenartikel *Nieuwsblad* 13.5.94)

c) KONINGINNELAAN.

We hebben ons ook al menigmaal geërgerd aan de reeks van zeven ten dode opgeschreven huizen langsheen de Koninginnelaan. Welk een treurige aanblik en wel langsheen het koninklijke verbindings-traject tussen Paleis en Kasteel !

Wat is er eigenlijk aan de hand ? Twintig jaar geleden werden deze huizen door de Staat onteigend teneinde het Koninklijk Atheneum van Brussel 2 uit te breiden. De hoofdingang van deze instelling is gelegen aan de Maria-Christinastraat. Gedurende een korte tijd werd in deze panden nog les gegeven, maar dit is reeds geschiedenis.

De Staat tracht reeds lang een promotor te vinden om op deze plek een omnisportzaal te bouwen, doch interesse hiervoor ontbreekt. Intussen liet de directeur van het Atheneum een hoge muur rond de speelplaats van zijn instelling bouwen om avontuurlijke studenten te beletten exploratietochten doorheen de ruïnes te ondernemen. Een oplossing is nog lang niet in zicht. Beter ware het de gebouwen af te breken maar het Fonds der Schoolgebouwen blijft nee zeggen op grond van vage beweegredenen.

d) INITIATIEVEN VAN LACA.

LACA neemt zich voor tegen deze wansmakelijke leegstand te reageren bij de bevoegde overheden en zal tevens enkele constructieve voorstellen indienen ter verdere vrijwaring van het **Monument van de Arbeid** langsheen het Beco-dok (uitgevoerd door Constantin MEUNIER).

Leon CANDAU.
Voorzitter.

NOG EEN AAN STEPHANIE GERICHTE BRIEF.

De reeks artikelen gewijd aan de briefwisseling gericht aan aartshertogin Stéphanie krijgt hier een onverwacht vervolg en voorlopig einde. Immers op 3 en 4 maart jl. werd in Berlijn door de firma J.A. STARGARDT de jaarlijkse openbare verkoop van autografen gehouden. Verschillende aan Stéphanie gerichte brieven werden er te koop aangeboden. Deze brieven waren blijkbaar in het bezit van de nazaten van een hofdame van Stéphanie.

Eén der pronkstukken was de brief van koningin Victoria aan Stéphanie dd. 13 oktober 1899 waarin de vorstin o.m. verzekert te zullen aandringen bij Leopold II opdat deze een toegeeflijkere houding zou aannemen i.v.m. het voorgenomen tweede huwelijk van dochter Stéphanie, huwelijk dat ten slotte plaats vindt in maart 1900. Door een eigenaardig toeval kwam het bestaan van deze brief juist ter sprake in de vorige artikelenreeks in LACA Tijdingen.

Deze brief is per opbod verkocht aan een onbekende liefhebber voor 3.200 DEM + kosten, wat nog maar eens de waarde van zulke stukken aantoon.

Ingevolge een ietwat overdreven staatshoffelijkheid is de brief in het (gothisch) Duits opgesteld hoewel dat noch de moedertaal van Victoria noch van Stéphanie was.

Hierna volgt de in de catalogus verschenen tekst van de brief alsmede de reproductie van de eerste bladzijde ervan.

" ....Ich habe Dich seit Deiner Kindheit stets so lieb gehabt, und das viele Schwere was Du hast ertragen müßen tief beklagt. Armes Kind, Du stehst so allein und es könnte mich nur herzlich freuen, wenn ich Dich glücklich und befriedigt wüßte. Nur bin ich einigermaßen erstaunt daß Du nicht die eventuelle Verlobung Deiner Tochter zuerst abgewartet hast, denn es würde doch traurig sein, wenn sie Dich verlassen müßte, ehe sie ein eigenes Heim gegründet hätte.

Ich bin froh daß der Kaiser seinen Konsenz gegeben hat, befürchte aber auch daß Deine projektirte Heirath von Deinen Eltern nicht gebilligt sein wird. -Du kannst auf mich rechnen, daß ich bei Deinem Vater mein möglichstes thun werde, Dir zu helfen ..."

Victor CAPRON.

Balmoral Castle.

May 13th 1899

Yours Stephen

My dear Lady

Most warm regards

from all of my

triest friends and

relations. I am

perfectly well and

feel very much

improved, and

1893
Leporello

BEKENDE EN/OF BEROEMDE LAKENAARS.

DE SCHRIJVER THEO BOGAERTS.

Onverwacht viel ons een boekje van Theo BOGAERTS in handen dat we in één adem hebben uitgelezen. Het hoofdpersonage in **MAZOERKA** is **MANNEKE**, een aan tering lijdende jongeman. Hij sterft in het ouderlijke huis, omringd door zijn huisgenoten. Dit verhaal deed me denken aan het huidige streven om de thuiszorg te bevorderen van langdurige zieken, wat het boekje voor ons onverwacht actueel maakte.

Precies zestig jaar geleden werd het gepubliceerd en werd de auteur ervoor gelauwerd met de Letterkundige Prijs van Brabant 1934. Niet dat de prijs dus werd gegeven voor een omvangrijk werk, maar integendeel voor een in zakboekvorm gepubliceerde novelle van amper honderdtwintig bladzijden. De stijl is bijzonder beschrijvend, realistisch en onderhoudend. Voortdurend is de auteur ook aandachtig voor wat zich intussen buiten het sterfhuis afspeelt, op de kermis waar het vrolijke leven verder gaat, onwetend als de mensen zijn van het drama dat dicht bij hen zijn einde nadert.

Wat het verhaal nog dramatischer maakt, is te weten dat de auteur het levenseinde heeft beschreven van zijn eigen jongste broer en petekind Herman. Het doodsprentje geeft het portret van de jonge man met donker krullende haarbos, die U recht in de ogen kijkt en die overleden is in augustus 1931. Een schets, die Herman had gemaakt, getuigt van een talentvolle tekenaar in wording. Het verhaal bevat de transcendente gedachte over de Hemel-Aarde-relatie : de Hemel, waarheen Herman op weg is, staat in contrast met de achterblijvende huisgenoten, die in de verwachting leven dat zij Herman ooit terug zullen ontmoeten.

Geboeid door dit boekje gingen we op zoek naar andere werken van Theo BOGAERTS. Het bleek alras dat hij meerdere werken heeft geschreven. De roman **VASTENAVOND** werd opgedragen aan de nagedachtenis van Herman, zonder dat hij er echter een rol in speelt. De novelle **DE MATCH VAN HUN LEVEN** is uniek omwille van de korte opbouw met een onverwachte ontknoping wegens een omkering van de relatie tussen vier jonge mensen. Autobiografische elementen zitten erin verweven wat betreft de ruimte, een Waaslands dorp, en de sfeer, nl. piano- en vioolspel. In de roman **IBOLYA**, over gevoelsmensen, en het journalistenwerk **OCEANIA** (naam van de Italiaanse pakketboot) ontmoeten we de schrijver weer in een geheel ander genre. De zinnen zijn kort en het zijn vooral bondigheid en eenvoud in de structuur die deze werken kenmerken. In een rustig tempo worden de verhalen geleid naar een onverwachte ontknoping. In **DE SCHALMEIENDE DOOD** zijn korte dorpsnovellen samengebundeld, geschreven tussen 1915 (T.B. was 22 jaar) en 1925, rond het thema van een steeds aanwezige Persoon, de personificatie van de Dood, zonder enige neerslachtigheid. In **BRUSSELSE KRABBELS** lezen we een vijftigtal korte journalistieke "snapshots" over Brussel, verschenen in de "Maasbode", gemengd met romantiek,

ironie en filosofie en interessant als tijdsbeeld van ca. 1925, net zoals overigens **DE BONTE WAEREELD**. Een fantastisch verhaal beleven we met **DE MAN DIE HET LICHT STAL**.

We hadden het genoeg méér over het leven van de auteur te ontdekken dan wat in boeken staat, dank zij één van zijn zonen, HANS, die ons ontving in het gewezen ouderlijke huis in Laken.

Zo vernamen we dat Theo BOGAERTS overleed in 1971 en ietwat meer dan honderd jaar geleden (1893) geboren werd met als voornaam THEODULE. Het past daarom dat LACA hulde brengt aan deze Lakense *éminence grise*, ongekend meestal bij een jonger publiek dat niet vertrouwd is met de oude spelling. Zijn naam prijkt wel in oudere boeken over de literatuurgeschiedenis.

Het werd ons duidelijk dat Theo BOGAERTS een geboren schrijver was, die in een vlot stevig handschrift, bijna zonder doorhalingen, zijn ideeën wist neer te pennen. Liefst deed hij dit in een "*cahier de brouillon*" met een linkerzijde blanco gehouden voor aantekeningen. Deze herleidden zich echter tot het minimale zoals het schrijven van een betere letter of het neerzetten van een "key-word" om zich te oriënteren in het verhaal of het toneelstuk waarmee hij bezig was. We ontdekken duizenden krantenartikels van allerlei formaat over de meest diverse onderwerpen, geschreven in zijn vijftig jaar lange loopbaan. Schrijven was zijn brood en zijn lust !

Wie met Hans BOGAERTS in contact komt, beseft dat de spreekwoordelijke appel niet ver van de boom is gevallen. Want ook Hans vertelt onuitputtelijk, zij het dan met het gesproken woord. De Lakenaars zullen hem reeds als kunstschilder leren waarderen hebben. DE NEKKER verzorgde vorig jaar een tentoonstelling van zijn schilderijen, geopend door de Heer Freddy THIELEMANS.

Vader en zoon bedrijven twee verschillende kunstkakken. Overigens blijkt dat het gezin Theo BOGAERTS, met kinderen en nazaten, maar ook met de grootouders één grote familie vormt van creatieve kunstbeoefenende mensen waarin drie kunstkakken worden verenigd : literatuur, muziek en schilderkunst.

Daarenboven keek het gezin BOGAERTS gemakkelijk vanuit Laken over de Belgische staatsgrenzen heen, daar Theo's moeder, Philomène COULLIER, uit Cambrai (Frankrijk) afkomstig was terwijl zijn schoonouders in Nederland woonden. Hoe kwam het Nederlandse element in de familie ?

Zoals bij zovele gezinnen heeft de Eerste Wereldoorlog het lot van de familie BOGAERTS beïnvloed. Vader Frans BOGAERTS was muzikleraar in het officieel onderwijs te Sint-Niklaas en was ook een erkend violist. Als gevolg van het uitbreken van de oorlog viel hij zonder werk en ging hij in op een annonce voor vioolleraar in een Nederlandse krant. Ouders, Theo, één zus en

het driejarige broertje Herman vertrokken vanuit Sint-Niklaas naar Hilversum in 1914 en bleven daar tot in 1919. Hij gaf muziek- en vioollessen en kreeg als leerlinge o.a. Maria C.A. STEENHOFF (*1891). Zij was de dochter van Willem STEENHOFF, onderdirecteur van het Rijksmuseum te Amsterdam, kunstcriticus en kenner van Vincent van Gogh en ook befaamd kunstschilder. Zij was literair begaafd en had reeds een Engels-Nederlandse vertaling gemaakt van een boek over Belgisch Kongo. Toen Miesje (zo werd ze genoemd) het Bogaerts-huis binnentrad zou Theo via de gemeenschappelijke liefde voor viool ook liefde voor haar opgevat hebben. Zij trouwden kort vóór het einde van de oorlog, waarbij de bekende schilder Eugene YOORS als getuige optrad (hij maakte in 1916 al een portret van Miesje).

Theo was toen reeds ontdekt geworden door journalist Piet STEENHOFF, de oom van Miesje, en was aangeworven om onder de leiding van Willem GALESLOOT te Utrecht en te Amsterdam zijn "*eerste schreden te zetten in het labrynt der journalistiek*" en te schrijven voor de krant "*Het Centrum*" te Utrecht (1917-1919). Theo begon dus een journalistieke loopbaan op 24-jarige leeftijd. Ook een tante, Albertine STEENHOFF-MULDERS publiceerde enkele werken over het leven van dieren in de natuur.

In 1919 kwam de familie terug naar Sint-Niklaas (moeder Philomène BOGAERTS opende er een grote zaak van muziekinstrumenten in de Casinostraat), maar Theo en Miesje kwamen in Sint-Jans-Molenbeek wonen en beiden werden in dienst genomen bij de nieuwe krant "*De Standaard*" (1919-1920). Ook broer Robert, die in België zijn oorlogdienst vervuld had, voegde zich terug bij de familie, evenals de twee andere zussen die vanuit Engeland terugkwamen. Miesje stopte echter met schrijven voor de vrouwenrubriek in "*De Standaard*" toen de kinderen werden geboren : Theo jr (later ook journalist en schrijver van werken over de Grieks-Romeinse Oudheid), Frans, Hans (kunstschilder) en Corrie. Intussen moest naar een groter huis uitgekeken worden, dat in Laken in de Stevens-Delannoyststraat gekocht werd (1925) en waarin onze gesprekspartner Hans nu woont. Van daaruit verhuisde het gezin, juist vóór de Tweede Wereldoorlog (1938), naar de de Smet de Naeyerlaan-Laken, nummer 613, nabij de Koloniale brug. Theo BOGAERTS zal daar overlijden op 21 juni 1971 en zijn echtgenote in 1981. Voor beiden werd de mis opgedragen in de Sint-Lambertuskerk (Heizel). De dienst voor Theo BOGAERTS werd bijgewoond door een grote menigte en vele autoriteiten.

ZIJN LOOPBAAN

Sinds 1921, en gedurende meer dan dertig jaar, was Theo de vaste medewerker als journalistiekcorrespondent voor België van de bekende Nederlandse katholieke krant uit Rotterdam, "*De Maasbode*", met verspreiding over geheel Nederland. Zijn standplaats Laken maakte het hem mogelijk om gemakkelijker grote nieuwsmomenten te kennen o.m. aan het Koninklijk Hof in 1934, 1935, 1950 en 1960 en verslaggever te zijn van de Wereldtentoonstellingen 1935 en 1958.

Over allerlei onderwerpen kon hij verslag uitbrengen. Intussen maakte hij vele bootreizen, waaruit stof geput werd voor nieuwe verhalen. Daarin was hij bijzonder productief in de Interbellum-jaren. Door de Belgische regering werd hij als verslaggever belast mededelingen te doen over de wereldexpo's in Parijs (1937) en New York (1939). Uit dit laatste groeide **IK GING EENS NAAR NEW YORK**.

In zijn hoedanigheid van buitenlands correspondent stichtte en presideerde hij de "*Vereniging van de Buitenlandse Pers in België*". Naast zijn reizen vergrootte deze functie zijn wereldwijde visie, wat uiteraard ook in het gezin voelbaar was : bij Hans BOGAERTS bleef een liefde voor boten bestaan, terug te vinden in zijn schilderijen en Theo BOGAERTS jr werd medestichter van de "*Europese Beweging*". Theo BOGAERTS bekloeg er zich over dat aan zijn beroep één groot nadeel verbonden was, met name zijn uithuizigheid mede als gevolg van het slechtere reiscomfort dat toen nog bestond. Theo BOGAERTS was ook correspondent voor Finse en Zuid-Afrikaanse kranten. Ieder jaar reisde hij naar Italië - dat hij zeer lief had - om in Rome ontvangen te worden door de Paus, als oprichter van de nu nog bestaande organisatie "*Nieuwjaarsgiften voor de Paus*". In opdracht van de Nederlandse pers maakte hij een lange reportage over het verblijf van Koning Leopold III en gezin in Zwitserland. Ook maakte hij een reportage over het jubileum van de "*Chemin de fer du Bas-Congo*" in 1949, waarvoor hij in Belgisch-Kongo verbleef. Nog in 1967 was hij uitgenodigd door de "Holland-America" om de eerste reis te verslaan van de zeereus "*De Rotterdam*" naar New-York. Dit was zijn laatste reis in opdracht.

Zijn laatste verhaal **ONVOLTOOIDE LEVENS** is verschenen in 1951 en speelt zich af in Sint-Niklaas. Zijn novelle **IBOLYA** werd vertaald in het Hongaars.

Hij werd goed bevriend met Stijn STREUVELS, Felix TIMMERMANS en Ernest CLAES. Hij was de medestichter van de "*Vereniging Scriptores catholici*" (Felix TIMMERMANS was gewezen voorzitter) "*welke Vlaams- en Fransschrijvende letterkundigen, critici, kunstgeleerden, essayisten en dergelijke omvat, die er openlijk voor uitkomen dat zij katholiek zijn*" (Theo BOGAERTS). Dit laatste lezen we in de *Anthologie-Bloemlezing*, (1938 door deze vereniging uitgegeven) waar in zijn franstalig voorwoord F. van den BOSCH hulde brengt aan de twee secretarissen J. CONRADY en T. BOGAERTS, "*dont le zèle éclairé et persévérant, ne rebute aucune difficulté*". Theo BOGAERTS schreef de nederlandstalige "*Ter Verantwoording*". Ook was hij jarenlang voorzitter van de "*Vereniging der Katholieke Journalisten van België*" en ondervoorzitter van de Vlaamse P.E.N.- club. Daarnaast gaf hij nog ontelbare voordrachten en was soms aanwezig op de Oudleerlingendag van het Broedercollege van Sint-Niklaas, waar hij ooit school had gelopen.

Om zijn verdiensten werd hij vereerd met vele binnenlandse onderscheidingen, zoals de Orde van Leopold I en II, Orde van de Leeuw en Kroonorde, evenals buitenlandse onderscheidingen, zoals Commandeur van Sint-Sylvester (Vaticaan) en van de Orde van Oranje-Nassau (Nederland), Ridder van de "Légion d'Honneur", Officier of Ridder van onderscheidingen van Finland, Estland, Yoegoslavië, Zweden, Hongarije, Luxemburg, Oostenrijk, Griekenland e. a.

Dat hij niet alleen het proza eerde maar ook de tekenkunst waardeerde, blijkt uit zijn streven om zijn boeken te laten illustreren door tekenaars zoals Floris JESPER, Albert VAN DIJCK, Sander WIJNANTS, Jean van NOTEN, en anderen. Uit vriendschap. Felix TIMMERMANS ontwierp twee tekeningen voor **DE SCHALMEIENDE DOOD**.

Hierna volgen de namen en jaar van uitgave van zijn boeken

De Schalmeiende Dood, 1926, novellen.
Brusselse Krabbels, 1927, journalistieke schetsen.
Het Oog op de Heuvel, 1928, roman.
De Bayadère; 1929, novelle.
De Man die het Licht stal, 1930, novelle.
De bonte Waereld, 1931, journalistieke schetsen.
Vastenavond, 1932, roman.
Mazoerka, 1934, novelle.
Oceania, 1936, dagboek van een vakantie.
Ik ging eens naar New York, 1942, idem.
De Vluchteling en de Dood, 1942, novelle.
Ibolya, 1943, roman.
De Mislukte Bedevaart, 1944, novellen.
Onvoltooide Levens, 1951, roman.

Het is niet ongewoon dat een persoon met deze vele verdiensten en geëerd in het buitenland, gevraagd wordt door een politieke partij om op haar lijst te staan bij naderende gemeenteraadsverkiezingen. Zo overkwam het ook Theo BOGAERTS die in oktober 1938 verkozen werd op de plaats van opvolger voor de Katholieke Partij, dit zonder onderbreking bleef, herkozen werd in 1946 en na het overlijden van schepen COELST effectief in de gemeenteraad van Brussel zetelde van 17.6.1946 tot 5.1.1953 voor de PSC-CVP. Op het bescheiden drukwerkje, waarin hij vraagt om de stem van de kiezer, liet hij drukken : "*stem voor een Lakenaar*" ! Hij werd belast met uiteenlopende functies, maar heeft zich toch vooral beziggehouden met de financiële problematiek van de Brusselse schouwburg, in het bijzonder de K.V.S.. Problemen die hij in de gemeenteraad aansneed gingen meestal over het onderwijs der Schone Kunsten en de merkwaardigheden van de stad Brussel.

Hij drukte zich zowel in het Nederlands als in het Frans uit. Hij bestudeerde terdege zijn dossiers en voorzag deze van aantekeningen, die niet altijd gespeend waren van humor en schrandere bedenkingen. Hij had sympathie voor de Internationale Handelsfoor en hield er enkele opmerkelijke toespraken. Ook elders werd hij veel gevraagd voor voordrachten.

Theo BOGAERTS schreef vooral journalistiek werk ten behoeve van Nederland en hield daarbij rekening met zinsstructuren en woordenschat. Knappe en vinnige stukjes journalistiek vinden we in *DE BONTE WAERELD* en *BRUSSELSE KRABBELS*. In zijn boeken leunde hij aan bij Felix TIMMERMANS en Ernest CLAES, maar hij bleef enigszins op de zelfkant staan. Het folkloristisch element was bij hem niet zo in trek. Zijn novellen en korte verhalen sluiten bij voorkeur aan bij een soms angstwekkende fantastische atmosfeer, wat schaars is in de Vlaamse letterkunde (b.v. *DE MAN DIE HET LICHT STAL*). Marnix GIJSEN noemde hem "een vernieuwer van het Vlaamse proza rond de jaren dertig".

Tot slot, wanneer een TV-avond niet boeit en we best met een boekje in een hoekje kruipen, loont het wellicht de moeite om Theo BOGAERTS terug te ontdekken.

BRONNEN :

- BOGAERTS, Hans, zonder wiens zeer gewaardeerde medewerking dit artikel niet had tot stand kunnen komen.
- *Archief & Museum van het Vlaamse Cultuurleven*, Antwerpen. Dossier T. BOGAERTS.
- *Archief en Museum van het Vlaams leven te Brussel*, Dossier T. BOGAERTS.
- *Stadsarchief Brussel*, Dossier T. BOGAERTS.
- *In Memoriam Theo BOGAERTS*, in : Band, Broederschool Sint-Niklaas, 1971, jg. 18, nr 43.
- DE BACKER, Franz, prof. dr., *Contemporary Flemish Literature, a brief survey*, Brussel, P.E.N.- Centre, 1934, p. 32 & 48.
- *Biografieën over 365 auteurs, Theo BOGAERTS*, in : Letterkundig panorama, (s.d., s.l., zonder auteursnaam).
- *Theo BOGAERTS*, in : *Ons Volk*, 25.6.1953, jg. 36, nr 26, p. 803.

H. VERSTRAETE.

In gesprek met Koning Leopold III
in de hoedanigheid van voorzitter van de
"Vereniging van de Buitenlandse Pers in België".
Paleis voor Schone Kunsten, mei 1939.

Getekend portret door de Hongaarse
KATARINA KOROSMEZEY.

Tweemaal T. BOGAERTS,
zoals velen hem hebben gekend.

DE GARNIZOENPLAATS LAKEN

"HET SINT-ANNAKWARTIER".

Deel VI.

Hiernavolgend het zesde en voorlaatste artikel handelend over de geschiedenis van de garnizoenplaats Laken. Het bronnenonderzoek rond dit thema vordert zeer langzaam daar de meeste documenten in verband met de oprichting van de derde kazerne, gebouwd einde 19e eeuw, helaas onvindbaar blijven. De samenstelling van een volledige monografie hieromtrent zal bijgevolg nog een poosje op zich laten wachten. Dat in acht genomen, hopen wij onze lezers met enkele wetenswaardigheden over de "*nieuwe kazerne*", zoals ze destijds in officiële documenten aangeduid werd, te kunnen boeien. We bespreken achtereenvolgens het prachtige hoofdcomplex, waarvan de frontgevel uitsteekt op de Witte Acacialaan, de gebouwen rond de erekoer en wijden tot slot de aandacht aan een zeer bijzondere troepenformatie die tijdens het interbellum hier te Laken gelegerd was.

1. - HET HOOFDGEBOUW (zie illustratie 1).

Laten we eerst even een misverstand ophelderen. Er zijn heel wat mensen die in de veronderstelling verkeren dat dit gebouw geklasseerd werd. Niets is minder waar. Hier te Laken werden slechts twee landschappen en één monument geklasseerd. (*) We vermelden :

- a) bij K.B. van 16.10.1975 : **Het Park van Osseghem** (voormalige steengroeve, nu merkwaardige bomen en een groentheater)
- b) bij K.B. van 17.9.1974 : **Het Openbaar Park van Laken** (aangelegd tussen 1876 en 1880, in functie van het Leopold I Monument. Bij het ensemble behoren ook het Belvédèrepark en het Stuyvenbergpark)
- c) bij K.B. van 5.3.1936 : **De voormalige Onze-Lieve-Vrouwekerk** (enkel de gespaarde romaans-gotische koorpartij uit de 13de eeuw, gerestaureerd door architect A. VAN ASSCHE tussen 1894 en 1900)

In september 1974 belastte de Nederlandse Commissie voor de Cultuur van de Brusselse Agglomeratie het Sint-Lucasarchief met het opstellen van een urgentie-inventaris van het Brussels bouwkundig erfgoed uit de negentiende eeuw. Zo komt het dat enkel het hoofdgebouw in deze inventaris opgenomen werd. Voor ons, Lakenaars, is dit een hartversterkend geschenk. We ondernemen dan ook een poging om de uiterst waardevolle aspecten van het gebouw aan te tonen.

(*) **Beschermd Brussel** Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - Administratie voor Ruimtelijke Ordening en Leefmilieu - Bestuur voor Monumenten en Landschappen. BREPOLS 1988.

Het statige pand is samengesteld uit twee symmetrische delen, met elkaar verbonden door een lager opgetrokken constructie, waarlangs men het kwartier kan betreden. (Een knipoog naar een stadsvestingspoort uit de 16de eeuw ?)

Ongetwijfeld mag men stellen dat de architect; J.J. VAN YSENDYCK aan dit pand een stilistische meerwaarde heeft toegekend, rekening houdend met de functie ervan, namelijk, de zetel van het commando der aldaar gestationeerde eenheid (Detachement Laken van de Grenadiers), de leden van de staf en het administratief personeel.

De toegang tot de kazerne wordt geaccentueerd door een met kasseien geplaveid voorpleintje, omzoomd met een monumentaal gietijzeren hekken, destijds vervaardigd door de onderneming Forges et Fonderies de la Campine uit Herentals. De gevel van het poortgebouw is eveneens drieledig. Het lichtjes vooruitspringend middengedeelte, links en rechts geflankeerd door een zijvleugeltje dat een trappenhuis omsluit, vertoont een hoge, met een rondboog bekroonde uitsnijding, afgeschermd met een structuur, samengesteld uit ijzer en glas. Het boogveld was vroeger versierd met een in gietijzer uitgevoerd medaillon waarin de initialen van koning Leopold II aangebracht waren. In 1977 werden deze initialen vervangen door een sierlijke letter B, verwijzend naar koning Boudewijn. Daarboven prijkt een fronton in de vorm van een halve cirkel, versierd met halfverheven beeldhouwwerk.

De vormgeving van de twee symmetrische delen gaat terug naar het "Palazzo", het grote herenhuis, erg in trek in de 16de eeuw in zuiderse steden zoals Rome, Firenze en Venetië. (Hoogbloei van de Renaissance in Italie ... Cinquecento...)

We hebben zulk een zuiders palazzo vergeleken met het hier ter sprake zijnde gebouw en vonden menige typische stijlkenmerken erin terug :

- Kloeke blokvorm met een zevenrijig vensterpatroon.
- Horizontaal geprononceerd gevelfront met een middenrisaliet dat opgaat in het gevelvlak, bekroond met een driehoekig fronton.
- Geblokte vensteromlijstingen.
- Kettingblokken op de hoeken.
- Kruisboogvensters, versierd met frontons boven de tweede verdieping.
- Lijstwerk tussen de eerste en de tweede verdieping hetgeen de horizontaliteit benadrukt.
- Stapelning van drie bouwlagen.
- Hoekbekroningen (granaten in de plaats van vazen).
- Balustrade boven de kroonlijst.
- Onderbouw in rustica. (Hier echter niet "en bossage" uitgevoerd, d.w.z. met zware blokken in nagenoeg ruwe toestand, regelmatig op elkaar liggend. Wel in bewerkte vlakke natuursteen.)

Toch bemerkt men enkele typisch Vlaamse kenmerken, namelijk het Gotische dak. Door het aanbrengen van met fronton bekroonde dakkapellen op de zijkanten werd het storend zicht op de daken weggewerkt. Ook werd materiaal van eigen bodem aangewend. (Rode baksteen, gecombineerd met arduinsteen uit Waalse groeven.)

2. - TROEPEN- EN DIENSTGEBOUWEN.

Twee langgerekte gebouwen omsluiten het ereplein en geven de bezoeker een gevoel van veilige beslotenheid. Op de luchtfoto van het kwartier (zie LACA Tijdingen, jg. 5, nummer 2, p. 15) bemerkt men dat deze gebouwen asymmetrisch ingeplant zijn t.o.v. het hoofdgebouw. Vergeleken met andere kazernes uit dezelfde bouwperiode mag dit verschijnsel wel merkwaardig genoemd worden. Uitleg hierover is ons onbekend. De gebouwen respectievelijk opgericht langsheen de Medoristraat en de Sint-Annadreef zijn van kleinere omvang gezien hun functie. (Infirmierie, sport-(scherm)zaal, refter voor het lager kader enz.) Alhoewel zeer sober van uitvoering zijn ze alle zeer evenwichtig opgebouwd. Hier en daar vallen stijlkenmerken op die in het hoofdgebouw verwerkt werden : sterk uitspringende kroonlijsten, sporadisch een fronton ter bekroning van een raamopening, mixage van arduin- en baksteen, hoekversiering met granaten.

Met enige spijt betreuren we dat de grote restauratiewerken, die de laatste jaren uitgevoerd werden, ernstige schade aangebracht hebben aan het oorspronkelijk uitzicht van dit gebouwencomplex. Zo verdwenen intussen, de hoge schouwen en alle dakkapellen. De sterk uitspringende kroonlijsten werden vervangen door ruwe bovendrempels in beton; de mooie in vakjes ingedeelde vensters werden vervangen door PVC-ramen; de blauwe leistenen moesten plaats maken voor een in kunststof uitgevoerde dakbekleding enz..

Op lange termijn waren de onderhoudskosten van de kazerne niet meer haalbaar. Toch denken we met heimwee terug aan de architectonische harmonie die dit prestigieuze gebouwencomplex gedurende bijna honderd jaar uitstraalde.

3. - HET INTERBELLUM. (*)

Het vijandelijk overwicht in de lucht noopte de Belgische Krijgsmacht ertoe, tijdens de eerste wereldoorlog, naar een afdoend antwoord te zoeken. Allerlei experimenten, uitgevoerd tussen 1916 en 1918 lagen aan de grondslag om uiteindelijk, op 15 september 1919, een regiment grondverdediging tegen luchtdoelen op te richten in de schoot van de Brigade Zware Artillerie. (Défense Terrestre contre Aéronefs, of verkort uitgedrukt : D.T.C.A.)

(*) Archief van de Historische Dienst van Landsverdediging.

Vier jaar later werd een legerartilleriedivisie opgericht waarvan het 4de Regiment Grondverdediging tegen Luchtdoelen (D.T.C.A.) deel uit maakte. Dit regiment, samengesteld uit diverse groepen, bewapend met lichte en halfzware kanonnen, een groep zoeklichten, een depot en een opleidingsschool, werd gedeeltelijk te Laken en te Vilvoorde gestationeerd.

Het oude kwartier voldeed niet meer. Het zou zuidwaarts uitgebreid worden met een oppervlakte van ongeveer anderhalve hectare. Reeds in 1910 had de Staat het vroegere tuinbouwersbedrijf DRAPS-DOMS door onteigening verworven. Het Ministerie van Oorlog nam dit grondstuk over op 23 december 1923. Tal van ateliers en hangars werden daar opgericht om het indrukwekkende materiaal van het speciale troepenonderdeel te herbergen. Deze gebouwen waren slechts van utilitaire aard en vertonen geen enkele architectonische waarde. In de loop van 1926 werd het volledige Regiment Artillerie voor Grondverdediging tegen Luchtvaartuigen te Laken gegroepeerd en in 1928 voor 't eerst erkend als een onafhankelijk legerorganisme. Sommige onderdelen verhuisden naar Berchem (Antwerpen).

In 1934 volgde een zeer belangrijke reorganisatie. De grondverdediging tegen luchtvaartuigen werd vanaf dit ogenblik verzekerd door de intussen opgerichte luchtvaart, samen met de D.T.C.A., waaraan een tweede regiment werd toegevoegd. De hoofdkwartieren, de operationele groepen alsook de schoolformatie bleven te Laken terwijl de depots en de autoparken respectievelijk ondergebracht werden in Laken, Zellik en Vilvoorde. (Zie illustraties 2 en 3)

Tussen 1934 en 1939 zagen nog verschillende reorganisaties het licht. De lucht doelbatterijen werden toen over de vitale punten van het grondgebied verspreid. Op het ogenblik van de grote mobilisatie vinden we te Laken nog :

- De staven van het 1ste en het 2de Regiment D.T.C.A.
- Het 1ste Regiment D.T.C.A.
- De zoeklichtengroep, de uitkijkbatterij, de technische diensten alsmede enkele depots en autoparken.

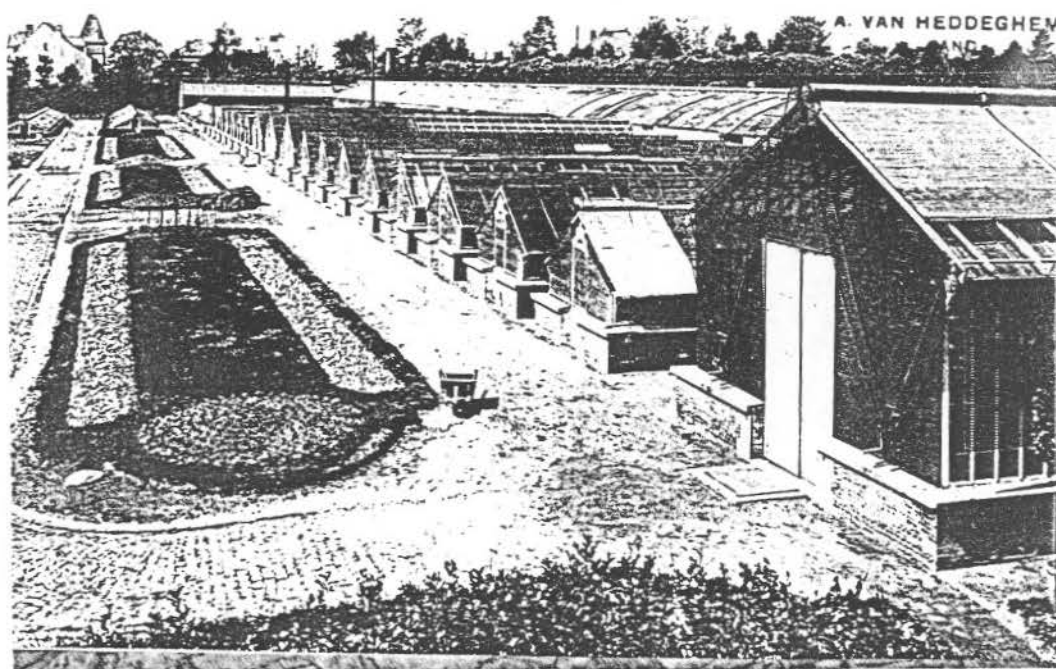
Op 10 mei 1940 breekt de hel los en worden te Laken de lichten gedoofd.

L. CANDAU.

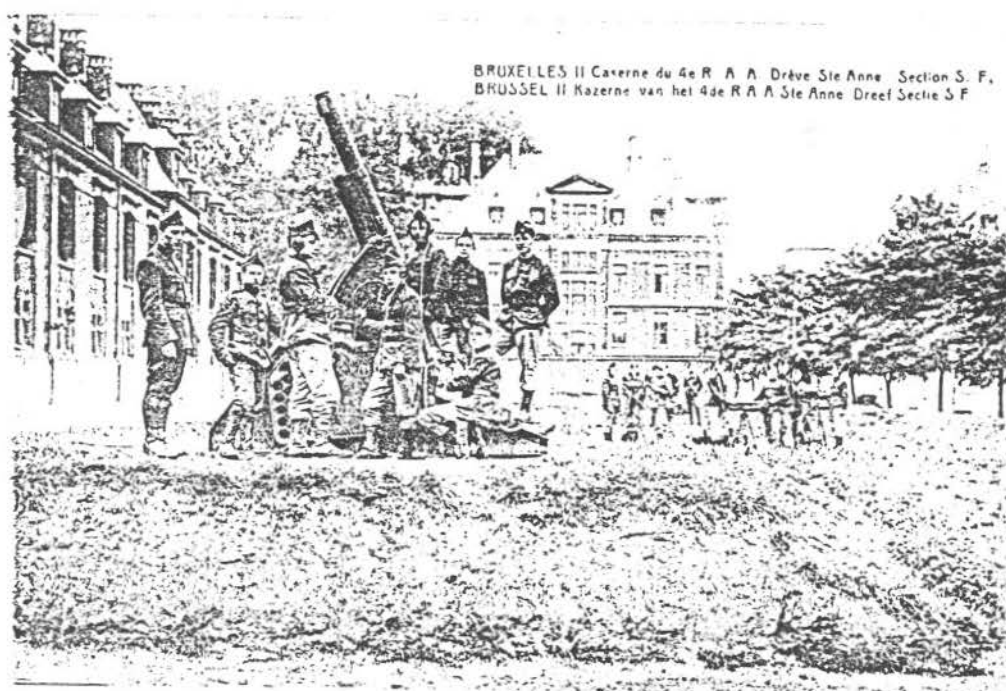

Toegangspoort
geflankeerd door
"palazzo's".

Het verdwenen
tuinbouwersbedrijf
DRAPS - DOM.

Kanonniërs
tijdens een
oefening.

DE GLANSRIJKE SPORTIEVE UREN VAN LAKEN.

Met de basketbalclub "Royal Travail et Loisirs - T. L." (Vervolg)

Het artikel nopens dit onderwerp (zie LACA Tijdingen - jaargang 5 - nummer 2 - december 1993 - pagina's 7 tot 10) gaf aanleiding tot enkele opmerkingen en bijkomende informatie, ons welwillend overgemaakt door de Heer Jean BUGGENHOUT.

Hierna volgen een paar verbeteringen, aan te brengen aan voornoemde tekst.

1. "Royal Travail et Loisir", lezen "Royal Travail et Loisirs".
2. De familienaam van Gust VANTILCKE wordt in één woord geschreven.
3. De afgebeelde personen op de eerste foto (pagina 10) worden al volgt geïdentificeerd, van links naar rechts :
op de eerste rij (gehurkt)
  - Eugène EECKHAUT
  - Jean LARMUSEAU
  - Jean Pierre PEETERS (zoon van Fernand PEETERS)
  - Egide BALISTER
  - Gust BERNAER
  - Albert MEYS**op de tweede rij (rechtstaand)**
  - Lambert SPELKENS
  - De spelers met de nummers 3 en 7 : onbekend
  - Jef SMETS
  - François GRYSOUILLE
  - Maurice MILLEUR
  - Gust VANTILCKE (oud-uitbater van café "Perle 28")
  - Fernand PEETERS (oud-optieker uit de Maria-Christinastraat)

Per vergissing werd dus gemeld dat de speler, aangeduid met het nummer 7, "Coco" DEPAUW zou zijn.

Bij de personen die de fakkel overnamen na het vertrek van de vedette "Coco DEPAUW" is het passend volgende namen toe te voegen : Raymond HUART, oud-klasgenoot van ondergetekende in de school nr 32, René TENAERTS en de secretaris van de club : Jules LECHARLIER.

Wij stelden ook dat gedurende de Duitse bezetting, de basketbalcompetities voor animatie zorgden tijdens de weekeinden op het Emile Bockstaelplein. De activiteiten van de club beperkten zich echter niet alleen tot deze periode. Inderdaad na de bevrijding tot in 1964 werden op het terrein, gelegen vóór het café "Perle 28", tussen half september en eind april, de thuiswedstrijden betwist. Er bestonden zelfs meerdere ploegen in de schoot van "T.L." :

- de miniemen (van 10 tot 12 jaar)
- de cadetten (van 13 tot 14 jaar)
- de scholieren (van 15 tot 18 jaar).

Deze jeugdige spelers werden voor het grootste gedeelte gerecruteerd onder de oud-leerlingen van de middelbare staatsschool voor jongens in de Maria-Christinastraat. (heden : l'Athénée Marcel TRICOT)

Anderzijds bekwam de vereniging "APSA 32" (Kring voor oud-leerlingen van de lagere school nr 32) dat een basketbalterrein aangelegd werd aan de overzijde van de "Volksapotheek", eveneens op het Emile Bockstaelplein. Op dit terrein werden de wedstrijden betwist van de club "PLANTIN" op zaterdagnamiddag en van "APSA 32" op zondagnamiddag.

Er dient eveneens opgemerkt dat "APSA 32", net zoals "T.L." trouwens, hoogten en laagten gekend heeft, maar merkkelijk minder dan laatstgenoemde club. In die tijd was de rivaliteit tussen beide clubs zeer groot. De jongelingen van "T.L." kwamen uit de middelbare school terwijl dezen van "APSA 32" gesproken waren uit wat men toen noemde : "het vierdegraadsonderwijs" van de school nummer 32. Hoe dan ook, na de wedstrijden hadden ze beiden één gezamenlijk trefpunt, namelijk het "frietkot" van Louis PARIDAENS, gelegen tussen de lokalen van de respectievelijke clubs.

Voegen wij hier nog aan toe dat tussen 1948 en 1951, de glorieperiode van "T.L.", de wedstrijden gespeeld werden in de Zuidpaleizen van Brussel. Wanneer een internationale match doorging op het Emile Bockstaelplein of ook tijdens het verloop van de wisselbeker VANTILCKE (in juni) werd het terrein afgebakend met witte zeildoeken. Ruwe houten balken, rustend op kleine ijzeren drievoeten, dienden als zitplaatsen voor de toeschouwers die vijf frank dienden te betalen om de wedstrijden bij te wonen.

Deze details roepen herinneringen op bij dezen die het allemaal van nabij meemaakten, herinneringen aan leuke basketbalmomenten op het Emile Bockstaelplein.

Wij sluiten af met een naar ons gevoel mooie uitdrukking van de Heer Jean BUGGENHOUT : *"Mijn jeugd is doordrongen met het geluid van de ronde bal, stuitend op het ongelijke plaveisel van het basketterrein"*.

D. VAN KRIEKINGE.
(Vertaling L. CANDAU)

VOORDRACHT : DE VAART VAN WILLEBROEK.

LACA nodigde in het kader van zijn themabehandelingen de heer ARNOUT WOUTERS uit (25/2/1994). Deze jonge enthousiaste historicus was mede-organisator van de interessante tentoonstelling "*Brussel - Vaart*" in november 11. gehouden te Haren-Brussel. Hij verdiende reeds zijn sporen in menige culturele activiteit en beëindigde zijn humaniorastudies in het Koninklijk Atheneum (K. BOGAERD) te Laken.

Laken is hem dus niet vreemd en dat bleek al dadelijk, toen hij zijn voordracht illustreerde met geprojecteerde kaarten en foto's. Meteen boeide de jonge voordrachtgever zijn publiek met zijn goed gestructureerd en woordenrijk historisch overzicht.

Vooreerst legde hij de grenzen vast van het kanaal van Willebroek en het kanaal van Charleroi te Laken. Omdat er geen kanaal zou bestaan ware er geen Zenne geweest, was het vanzelfsprekend dat het economisch belang sinds de oudste tijden van de Zenne geschetst werd. In de 15de eeuw ontstond de behoefte om de Zenne te kanaliseren. Spreker schetste de stappen die werden gezet in een tijdsspanne van ongeveer tachtig jaar om de toelating te verkrijgen tot het kanaliseren of ten slotte het delven van een geheel nieuw kanaal. Daarmee verscheen LOCQUENGHIEN op de voorgrond als ingenieur van de werken. Hij mocht de inhuldiging van het kanaal op 11 oktober 1561 meemaken.

Uiteraard veranderde het stadsbeeld van Brussel-binnen-de-muren en ook de economische betekenis van de Zenne, maar ook het grondbeleid van de stad, waarvan nog sporen in de huidige stratenstructuur te vinden zijn.

De komst van de Industriële Revolutie der 19de Eeuw betekende een nieuw elan voor het kanaal dat nodig moest uitgediept worden om bruikbaar te zijn als zeekanaal. Nu werd Laken belangrijk omdat een goederenstation met dedouaneringsmogelijkheid werd opgericht op het Turn en Tassis-domein; ook een gasfabriek en electriciteitscentrale werden gebouwd en vele bedrijven in Laken kregen hun vestigingsplaats langs het kanaal en rond het station. Daaraan werd dan gekoppeld de bouw van opslagplaatsen en werden sociale wijken en burgerijlanen ingeplant volgens nieuwe urbanisatieplannen.

Na de Tweede Wereldoorlog verdween langzaam de rol van het kanaal als zeekanaal.

Spreker concludeerde dat zee-, trein- en straatverkeer geconcentreerd werden in Laken en dat de gemeente uitgegroeid is in nauwe symbiose met het kanaal, maar met verlies van de autonomie in 1921.

De voordracht evolueerde naar het einde toe naar een samenspraak tussen spreker en Lakenaars die hun jeugdijaren langs het kanaal sleten.

Het warme applaus dat de jeugdige spreker mocht in ontvangst nemen was een bewijs dat zijn gedegen kennis van de materie zeer werd gewaardeerd door de reeds oudere aanwezigen.

H. VERSTRAETE.

ONLEESBARE LETTERTEKENS.

In LACA Tijdingen, jaargang 5, nummer 1, publiceerden wij op bladzijde 15, onder de titel : *"Bekende en/of beroemde Lakenaars"*, een interview met een afstammeling van de befaamde Lakense politiecommissaris, de Heer Joseph COEN. In bijlage vonden onze lezers een afschrift van het helaas onontcijferbare (want in het Japans gestelde) diploma van *"Ridder in de Orde van de Rijsonde Zon"*. Het werd hem overhandigd door de Kroonprins van Japan bij zijn bezoek aan Laken in 1921.

Mevrouw H. VERSTRAETE, verslaggeefster van LACA, nam het gelukkige initiatief de tekst van dit diploma te laten vertalen door een bevoegd persoon: Mevrouw MIURA KAZUKO. Met dank voor dit fijne gebaar geven wij het resultaat van haar tussenkomst in de engelse taal weer.

*"The Emperor of Japan gives the 7th grade of MEIJI decoration and award Medal of Blue Paulownia leaves to Mr COEN, the Police commissioner of Belgium and express my affection (for him)
2581 year form the year of the first Emperor (*)
Put Emperors seal at Tokyo imperial palace.
Taishou 10 (june 27th)
President of Tokyo, Count KODAMA HIDEO
It is registered in special file (note) as number 6371
secretary, YOKOTA GOUSUKE
secretary, KORIYMA SATOSHI"*

(*) 2581, special japanese calendar = 1921.

L.C.

VRAAGBAAK.

Langs deze weg vragen wij onze lezers, zo mogelijk, een helpende hand te reiken bij het inwinnen van documentatie nopens Wereldoorlog I en Wereldoorlog II in Laken.

Naar alle gegevens, informatiebronnen, eventuele geschreven of mondelinge getuigenissen, krantenknipsels, dagboeken, foto's en relictten allerlei zoals bv. rantsoenerings - en andere bezettingsdocumenten, wordt met grote belangstelling uitgekeken door L. CANDAU, Rode Kruislaan 15 - 1020 BRUSSEL. Tel. : 02/268.69.58.

Het is een feit dat de autochtone Lakense bevolking met de jaren sterk gereduceerd is, doch men weet maar nooit. Het uitgeleende materiaal wordt met de meeste zorg behandeld en voor prompte teruggave wordt borggestaan. Met dank bij voorbaat voor eventueel gunstig gevolg.

AANVULLINGEN.

BEELDHOUWWERK EN VERSIERINGSKUNST IN LAKEN.

Beeldhouwer Pierre DE SOETE.

In ons nummer van september 1993 vroegen wij of onze lezers geen informatie konden bezorgen over ene ROGGE(N)/ROG(H)E(N), eigenaar van de befaamde MINERVA-automobielfabrieken en die in de villa op de top van de St-Albaansbergstraat zou gewoond hebben (in de bevolkingsregisters werd er geen spoor van gevonden).

Welnu ons LACA-lid, de heer Raf BOCKSTAEL, achterkleinzoon van burgemeester Emile BOCKSTAEL, gaf ons een tip die uiteindelijk tot een verhelderende bron leidde.

Het is inderdaad zo dat een interessant boek over de auto's MINERVA werd gepubliceerd (*). En daarin wordt de belangrijke figuur, de heer Mathieu van ROGGEN, beschreven (de informatie in ons bezit gaf dus een verkeerde schrijfwijze van de naam). De te verschijnen bijgewerkte editie van "Geschiedenis van de Sint-Albaansbergstraat" zal dus deze van ROGGEN behandelen. (Hij was ook bedrijfsleider van de auto's IMPERIA.)

Maar in het geciteerde boek werden ook gegevens ontdekt over de beeldhouwer Pierre DE SOETE. Deze kunstenaar van wie zich twee kunstwerken in Laken bevinden : het borstbeeld van Maarschalk FOCH (aan de O.-L.- Vrouwekerk in de buurt van de Franse onbekende Poilu) en de Aflegging van de Olympische Eed (op het perk vóór het Heizelstadion). Zijn biografie werd behandeld in LACA Tijdingen van maart 1991, met een aanvulling in maart 1993.

Het is duidelijk dat Pierre DE SOETE belangstelling had voor mechaniek en speciaal mechanische sporten. Zo beeldhouwde hij de trofee van sportverdiens- te, (nog altijd jaarlijks toegekend), het monument voor de vliegtuighelden van 1914-1918, (kruising Franklin Rooseveltlaan en Kongolaan) en het monument gewijd aan hen die tot glorie van de autosport gevallen zijn (hoek Lambermont- en Louis Bertrandlaan).

Uit het bovenvermelde boek blijkt nu dat DE SOETE de ontwerper was (vanaf 1922) van de radiatortop op de motor van de MINERVA-auto's (waarschijnlijk tot in 1936).

(*) Yvette en (Burg. Ir.) Jacques KUPELIAN, "MINERVA" eigen uitgave, Overijse, 1985. (nog beschikbaar)

Het stelde het hoofd voor van Minerva, godin van de wijsheid (o.m.), een van belangrijkste Romeinse godheden (met Jupiter en zijn echtgenote Juno). Het werd het symbool van de Minervafabrieken (zie illustratie). Het sierde niet alleen de automobielen (modellen van meerdere jaren), maar het verscheen ook op alle publiciteitsvoorwerpen : affiches, briefhoofden. Het werd eveneens gebruikt als reclame-geschenken, presse-papiers, kunstobjecten voor prijzen bij wedstrijden, enz...

Een anekdote : het hoofdje van Minerva was in het begin naar links gekeerd. Toen de oprichter van de Minervafabrieken Sylvain de JONGH, in 1928 overleed, werd, als eerbetuiging, het hoofdje naar rechts gericht.

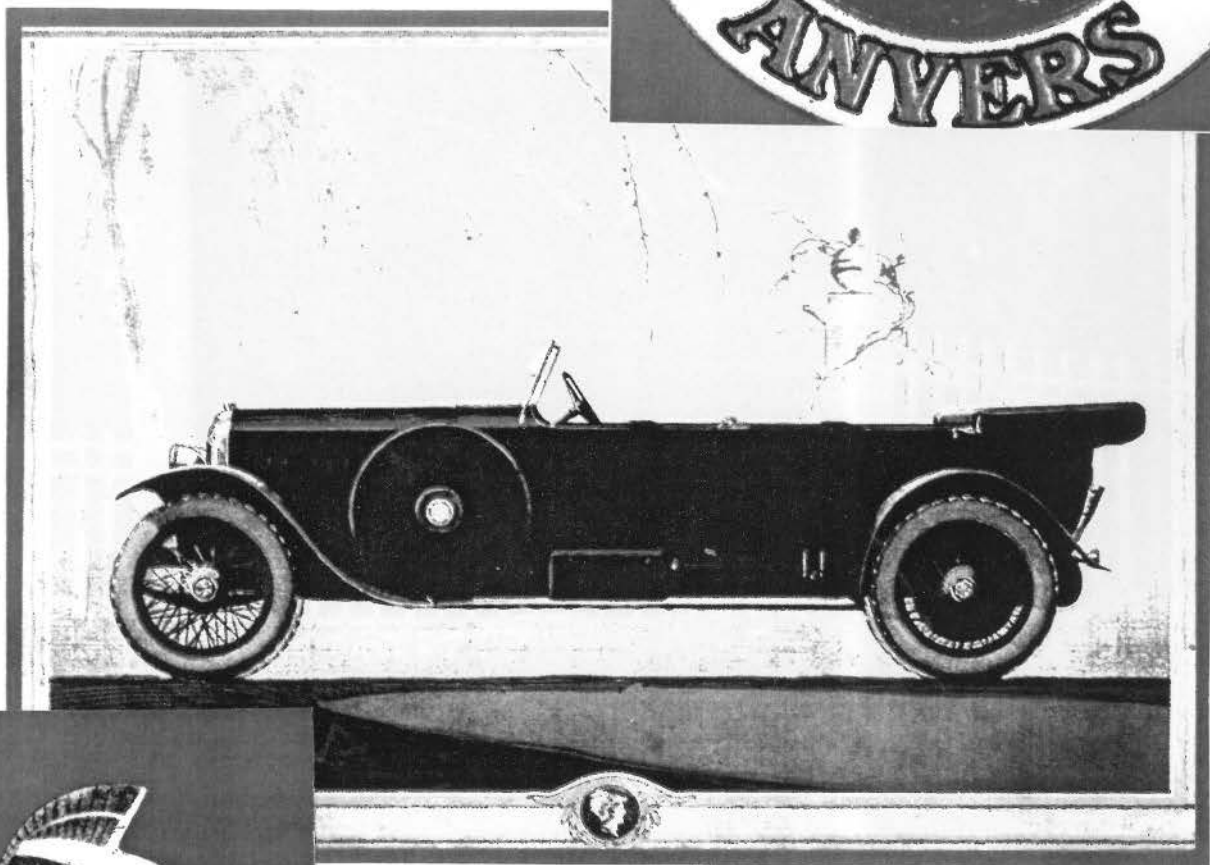
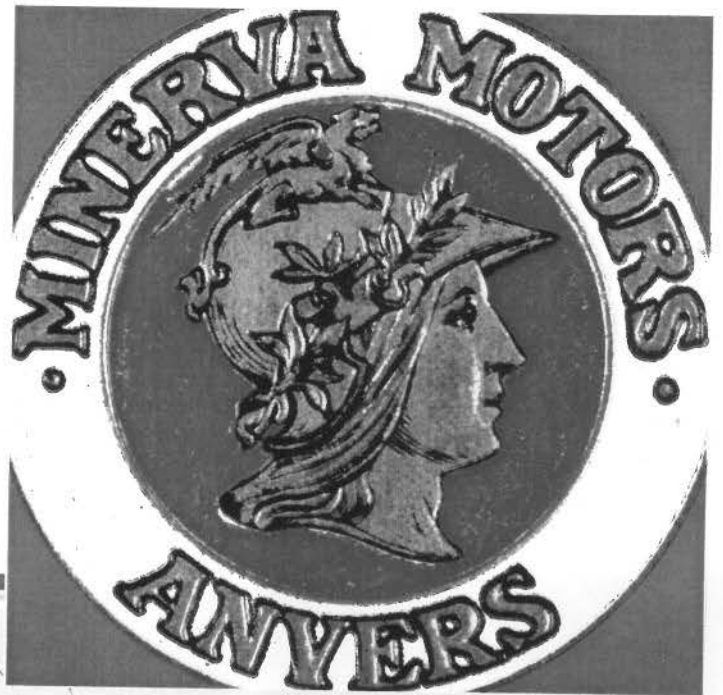
Nog meer i.v.m. DE SOETE.

- Onlangs verwierf het Koninklijk Museum van het Leger en van Krijgs-geschiedenis te Brussel een miniatuur in brons van Pierre DE SOETE "*De Verdediging van de Vlag*" (Belgische militairen die een kring vormen rond de vlag). Een werkje dat te zien was op de tentoonstelling "*1914-1918 - Kunstenaarsvisie*" in het museum van 11 november tot 28 februari 1994 (na verlenging van een maand). Sindsdien wordt het permanent tentoongesteld.
- Een marmeren medaillon met een profiel van Koning Albert I (Koning-Ridder) met een knijpbrilletje of "pince-nez" bevindt zich op een gevel aan het Heldenplein in Veurne.
- Tijdens de inventarisatie ter voorbereiding van de splitsing van de provincie Brabant werd gevonden dat deze twee werken van DE SOETE bezit : een dodenmasker van Kardinaal MERCIER in brons en het model ervan in gips.
- Tenslotte vond ons actief LACA-lid Marcel VERHEYLEWEGHEN een herinneringsplaat van de hand van DE SOETE aan de gevel van het huis nummer 48 van de Brugmannlaan. Zij werd aangebracht op 12 mei 1931 ter ere van Eugène YSAÏE, beroemd violist, orkestleider en toondichter, geboren in Luik in 1858, en overleden in bedoeld huis op 12 maart 1931.

De beeldhouwer heeft in Laken gewoond : op nummer 132 van de Emile Bockstaellaan. Hij ontving aldaar geregeld jeugdgroepen. (*)

* * * * *

(*) Savoir et beauté, Revue, jaargang 1924, pag. 244.

BEELDHOUWERK EN VERSIERINGSKUNST IN LAKEN.(vervolg)

Interludium : Ferdinand GYSEN.

Een Prijs van Rome-winnaar op de vuilnisbelt.

(Auteur van *DE STUDIE* aan het groot Eeuwfeestpaleis).

Dat LACA Tijdingen gelezen wordt, was al lang geweten. Onlangs werd zulks nog eens bewezen. Want in ons decembernummer van 1991 werd een oproep gedaan om gegevens te bezorgen over de beeldhouwers die gewerkt hebben aan de tentoonstellingsgebouwen van 1935 en waarover in de literatuur weinig of niets te vinden is . (Zij worden niet vermeld in biografische encyclopedieën of overzichten van de beeldende kunst.)

En ja, één van de LACA-leden deelde mee dat beeldhouwer Ferdinand GYSEN goed gekend had en zelfs documentatie over hem bezat.

Het heeft enige tijd geduurd voor de verstrekte gegevens gepubliceerd konden worden (verder spuurwerk nam nogal tijd in beslag). Maar nu is de tijd aangekomen om een kort overzicht te publiceren over deze beeldhouwer en ... kritiek te uiten op een gemeentebestuur.

* * * * *

Ferdinand GYSEN werd geboren in Antwerpen op 2 april 1879. Hij is overleden in Ukkel op 8 november 1943. Hij volgde lessen aan de Academie van Brussel in 1902/1903. Hij won de Grote Prijs van Rome in 1903 (vóór Jacques MARIN).

Hij dient beschouwd te worden als een romanticus. Zijn grote werken zijn krachtig; de kleinere werken zitten vol poëzie, vol dromen.

Menige werken zijn in privé bezit (o.m. een buste van de historicus Henri PIRENNE).

Zijn werken zijn door het publiek o.m. te bezichtigen :

- In Laken : aan het groot Eeuwfeestpaleis : *De Studie*, groot stenen beeld (met boek in de hand, derde figuur van rechts naar links voor de kijker). (zie illustratie)
- In Ukkel : in de kerk van O.-L.-Vrouw van de Rozenkrans (Montjoielaan) : herinneringsplaat voor de doden van de eerste wereldoorlog.
- In Chiny (Florenville) : monument voor de gesneuvelden van 1914-1918 (erg origineel : niet de heldhaftige maar voor het gezin bezorgde soldaat).

- In Grimbergen : op het kerkhof : het Heilig-Hartbeeld (beeld dat geen seriewerk was zoals zoveel dergelijke beelden in België), stond vroeger vóór de kerk, samen met twee monumentale reliëfs (zie illustratie). Deze laatste liggen thans in een drassige hoek van de terreinen van de gemeentelijke magazijnen van Grimbergen. (zie illustratie)
- In Jette is een werk verdwenen of werd door de informant verkeerd gesitueerd : op de begraafplaats zou het monument voor de gesneuvelden van 1914-1918 van GYSEN geweest zijn (soldaten een kist dragend - groep in brons op stenen voetstuk). Weet één van onze lezers hier iets over ?

Hij was bij de eersten die zeer vroeg bescherming wilden van het werk van architect HORTA : hij ondertekende in 1921 mee een manifest om het Solvayhuis aan de Louizalaan te redden. (zie illustratie.) (*)

* * * * *

Het is jammer dat de twee reliëfbeelden, die voordien op het kerkplein van Grimbergen stonden, thans op de vuilnisbelt van dat dorp liggen te verkommeren. LACA heeft bij het gemeentebestuur aangedrongen om deze kunstwerken in eer te herstellen. Maar na een hoopgevend antwoord van het bestuur d.d. 21 mei 1992 en een herinneringsschrijven van onze vereniging werd geen verder nieuws meer vernomen. En dat voor het werk van een winnaar van de Grote Prijs van Rome !

DANK :

Onze dank gaat naar de Heer Ch. VAN CRAENENBROECK voor de verschaftte gegevens.

Joris DILLEN

(*) Uit "*Victor Horta; L'hôtel Solvay; The Solvay house*" door Yolande Oostens - Wittamer; Institut supérieur d'archéologie et d'histoire de l'art, Collège Erasme, 1980, Louvain-la-Neuve.

1. Op de vuilnisbelt van Grimbergen.

2. De groep van het Heilig Hart, voordien vóór de kerk van Grimbergen.

3. Model van het beeld "De Studie" (origineel vóór het groot tentoonstellingsgebouw Heizel).

4. Ferdinand GYSEN.

Foto's :

1 : E. CHRISTIAENS
2/4 : CH. VAN CRAENENBROECK

Deel 2

DE CIPILET

De de Ciplletstraat ligt tussen de Claessens- en de de Wautierstraat, naast de Van Gulickstraat.

In het verslag van het College van Burgemeester en Schepenen van 1879-1880 (1) werd gemeld dat de erfgenamen van mevrouw DE CIPILET een eerste belangrijke gift van 10.000 franken deden aan de armen van Laken. Deze weldoenster had in haar testament een bedrag van 30.000 (goud-) franken opgenomen ten voordele van de armen. Vermeld werd dat, dank zij de welwillende tussenkomst van advocaat BOCKSTAEL, volksvertegenwoordiger en broer van de burgemeester, de armen bijzonder bevoordeeld waren geweest. Advocaat BOCKSTAEL en de familie DE CIPILET worden dan ook hartelijk bedankt in het verslag.

De bedragen geschonken door DE CIPILET steken schril af tegen deze andere vermelde giften : de Koning : 500 franken, de heer SCHILDKNECHT : 100 franken, de Nationale Bank : 150 franken, de heer FAGLIN : 22 franken, enz. ...

Het is waarschijnlijk wegens de belangrijke schenking van 30.000 franken dat de naam DE CIPILET aan de straat geschonken werd.

Officieel heet de straat de Ciplletstraat (met kleine d). Dat is onjuist. In de gedrukte notulen van de gemeenteraden van Laken wordt gesproken over *De Cipllet* (De naam komt trouwens niet voor in de lijsten van edellieden). In de bevolkingsregisters is het ook De Cipllet. De straatplaten vermelden : rue / de Cipllet — straat en Rue de / Cipllet / straat (in het laatste geval verdwijnt dus "de" ten onrechte in het Nederlands).

Deel 3

ANTOINETTE VAN GULICK

De Van Gulickstraat loopt van de Claessens- naar de Wautierstraat.

Nederlanders zijn bekend voor hun zuinigheid (hoedanigheid ook bij Vlamingen te onderkennen, want in onze streken zegt men toch van een spaarzame vrouw : "alleen de rook uit de "schouw" gaat bij haar verloren"). Vaak wordt hen gierigheid verweten. Soms terecht, maar niet altijd. Want uit de media blijkt dikwijls hun gulle vrijgevigheid om medemensen massaal te helpen. Vaak doen zij in alle bescheidenheid aan liefdadigheid.

In Laken heeft men ook genoten van de gulheid van een weldoenster van Nederlandse oorsprong. Immers in het verslag van 1878 van het College van Burgemeester en Schepenen (1) wordt melding gemaakt van het overlijden op 30 maart 1878 van een juffrouw VAN GULICK, die in een eigenhandig geschreven testament ("olographe") d.d. 12 augustus 1872 een legaat van 125.000 (goud- !) franken aan het bestuur van de "burgerlijke godshuizen" (hospices civils) van

Laken vermaakt had, met de verplichting een huis voor bejaarden, voor wezen of voor armen op te richten.

Wie was deze ongehuwde dame ? Het gaat over Antoinette VAN GULICK, geboren op 26 april 1819 in 's-Hertogenbosch.

Het legaat van Juffrouw VAN GULICK werd niet zonder slag of stoot door Laken binnengehaald. Immers in het volgend verslag van het College (2) wordt gewag gemaakt van een "réclamation des héritiers légaux". Ene Alphonse VAN GULICK had inderdaad een rechtsgeding aangespannen om het testament nietig te doen verklaren. Hij beweerde dat Juffrouw VAN GULICK de Nederlandse nationaliteit had behouden en dat zij krachtens het Nederlands burgerlijk recht geen onderhands testament in het buitenland geldig kon ondertekenen.

Welke de afloop van het proces was kon niet worden achterhaald. Maar het vonnis was vermoedelijk niet negatief voor Laken. Want tot in 1919 werden sporen gevonden van financiële opbrengsten van het legaat VAN GULICK (3).

Volgens het verslag van het gemeentebestuur van 1878 (4) zou men dank zij de vrijgevigheid, een bejaardentehuis kunnen bouwen op de "Krayenblock". Ook in het verslag van 1896 wordt gewag gemaakt van het toevluchtsoord (refuge) op de Krayenblock (5).

In een eerste opwelling werd besloten de naam van Krayenblock te wijzigen en de te openen straat naar de naam van de weldoenster te noemen (6). Later werd haar naam aan de huidige Van Gulickstraat gegeven (7).

Maar waar zou dan het bejaardentehuis komen te liggen volgens de plannen van Laken ?

Ligging van het bejaardentehuis aan de Krayenblock

In Laken waren er meerdere toponiemen gevormd met "Krayen" (8). Zo was er het Krayenbosch aan de huidige St.-Albaansbergstraat (9).

Ten noord-westen daarvan lag een wijk Krayenblok, in de buurt van de huidige Emile Wauters- en de Stevens Delannoestraat (10). Dan was er nog een Krayenblokwegel, gelegen achter de Kleine Blindenstraat (evenwijdig met de Grote Blindenstraat, nu Médoristraat) in het verlengde van de huidige Chrysantenstraat (ongeveer waar nu het doodlopend steegje zonder naam ligt).

Maar de plaats waar het bejaardentehuis zou komen lag aan de Krayenblockstraat (11) die gedeeltelijk liep van de vermelde Kleine Blindenstraat naar de Vossenwegel, met name het stuk dat de Emile Bockstaellaan werd (een ander deel werd de Sobieskilaan). Het bejaardentehuis zou dus komen te liggen in de buurt van de Tuinbouwersstraat en de noordkant van het Vlaamse lyceum (nu ook atheneum, voordien Rijksnormaalschool).

De gronden (1 hectare, 5 aren, opgenomen in de kadastrale leggers 241, 242 en 254 van de Sectie C.) werden op 29 november 1878 gratis afgestaan door het "Bureau de Bienfaisance" van Laken aan de "Administration des Hospices Civils

de Laeken" (met later de Nederlandse naam "Beheer der burgerlijke godshuizen van Laken" (Akte van Notaris Valentyns in Laken).

De lijdensweg van het bejaardentehuis (11)

De plannen van het nieuwe tehuis werden opgemaakt door de Brusselse architect DEMAEGHT en door de lokale overheden goedgekeurd op 18 april 1885.

Maar in 1886 komt men voor een zware moeilijkheid te staan. Daar de architect DEMAEGHT de kostprijs van het tehuis op iets meer dan 200.000 franken getaxeerd had, was beroep gedaan geweest op financiële hulp van de hogere overheid. Echter op 25 september 1886 komt het nieuws dat de Minister van Justitie beslist had geen subsidie toe te staan. De bestendige Deputatie van de Provincie Brabant had eveneens beslist geen tussenkomst te verlenen. Een hernieuwd verzoekschrift werd ingediend op 10 november 1896 en werd ook afgewezen.

In Laken moest men dus zichzelf bedruipen.

En dan kwam de lijdensweg.

In afwachting werden de gelden VAN GULICK belegd in hypotheek en bij de Algemene Spaar- en Lijfrentekas.

Onder druk werd een stuk van de gronden (achteraan gelegen in de richting van de top van de St.-Albaansberg ; sectie C legger 254a) aan Leopold II verkocht op 13 augustus 1896 (akte van notaris EVERAERT).

In 1904 werd nog gehoopt dat de schenking VAN GULICK door enkele wel-doeners zou aangevuld worden (12).

Inmiddels waren de bejaarden voorlopig ondergebracht geweest in de "Campagne Mathieu" (zie illustratie 9) gelegen aan de Leopoldstraat (huurcontract met de Compagnie Immobilière de Bruxelles d.d. 28 april 1885).

In 1894 was er al kritiek op deze "voorlopige" onderbrenging (13).

Bovendien wilde de gemeente deze "campagne" afbreken om de uitbreiding van het kerkhof mogelijk te maken (hetgeen later gebeurd is : op de plaats waar het bejaardentehuis gelegen was, zijn nu de gesneuvelden van de oorlog 1940-45 begraven).

Er werd gezocht naar een nieuw gebouw voor de bejaarden. Zo werd in 1913, na het betrekken van het nieuwe "hôtel communal", gedacht aan onderbrenging in het oude *maison communale* (Paleizenstraat over de Bruggen). Ook zou het tehuis voor wezen daarin ondergebracht worden.

Maar daar was het gebouw te klein voor. Op 13 september 1915 werd een speciale commissie opgericht om een nieuw onderkomen te zoeken (leden waren o.m. BRUNFAUT en COELST — die BOCKSTAEL tijdelijk als dienstdoende burgemeester zal opvolgen na diens overlijden op 26 februari 1920). Gedurende enkele jaren (1916/1919) werden plannen gemaakt om een nieuw gebouw op te richten op de plaats van het oude hospitaal gelegen op de hoek van de Mellery- en de Kerkstraat (de latere Mathieu Desmaréstraat).

9. Het bejaardentehuis in Laken ("Campagne" Mathieu).

Van die plannen werd afgezien op 3 juli 1919 en (na het overlijden van BOCKSTAEL) werd op 21 april 1920 door het bestuur van de godshuizen voorgesteld de gebouwen en gronden gelegen in de Médorstraat 166/170 (thans nummer 58) aan te kopen.

Na de fusie met Brussel (wet van 30 maart 1921) worden deze door de "Commissie van Openbare Onderstand van Brussel" op 24 december 1924 gekocht met het doel er een gemeentelijk weeshuis in onder te brengen ; van een bejaardentehuis is geen sprake meer (de verkoper is ene STEVENS DELANNOY, ingenieur in Laken). In het begin van de jaren dertig waren de gebouwen aanzienlijk vergroot (terug te vinden in het kadaster vanaf 1935). Zo ook in 1982. De huidige eigenaar is het O.C.M.W. van Brussel dat er voor het ogenblik renovatiewerken in uitvoert om er twintig appartementen van te maken. Van wezen of bejaarden is er geen spoor meer te bekennen.

Men kan dus tot het besluit komen dat de zelfstandige gemeente Laken er niet in geslaagd is de gelden die ze van juffrouw VAN GULICK erfde te gebruiken zoals gevraagd door de erfstatster : voor de oprichting van een godshuis (voor bejaarden, wezen of armen). De rechtsoptvolgster, de stad Brussel, heeft dan toch de bouw van een weeshuis gerealiseerd, maar de naam van de gulle weldoenster was toen al lang vergeten !

* * *

Antoinette VAN GULICK is begraven op het kerkhof van Laken (perk 21, wegel 26).

In een medaillon wordt haar portret (verweerd) afgebeeld. Ook een familiewapen versiert het grafmonument.

Deel 4

GUSTAVE DEMANET en anderen

Buiten de door COSYN geciteerden bestaan nog meerdere straatnamen van personen die als weldoener gekwalificeerd worden (ook van inmiddels verdwenen straten of met gewijzigde namen). Maar ofwel is hun "weldaad" niet erg belangrijk of verdiende zij de straatnaam nog wegens andere functies (plaatselijk politicus, grootgrondbezitter, enz.). Of waren zij niet interessant op geschiedkundig of anekdotisch gebied (1).

Dat is ook het geval voor de Gustave Demanetstraat. (die van de De Wandstraat over de Wannekouterlaan naar de Romeinse Steenweg loopt). Het is de vroegere Paddestraat (2) die naar het z.g. "Hoogste van Brabant" liep (dat was een geografische vergissing : er liggen nog hogere punten) (3). De verkoop van het legaat van deze weldoener bracht in 1920 slechts circa 20.000 (naoorlogse) franken op in plaats van de te verwachten 28.000 franken (4).

Merkwaardige gebouwen

Opgemerkt dient te worden dat in een van de beschreven straten en aan het plein enkele merkwaardige gebouwen staan. Zo het gebouw met het nummer 8 van de Van Gulickstraat. De gevel wordt versierd met vier kariatiden en atlanten. Het pand wordt door specialisten als waardevol beschouwd. Hetzelfde geldt voor de huizen met de nummers 43 en 47 aan het Joseph Benoit Willemsplein. Voor al deze panden wordt bescherming gesuggereerd (1) (zie illustraties 10, 11 en 12).

Joris DILLEN

10. Woning Van Gulickstraat nummer 8. (Foto en copyright : Sint-Lukasarchief Brussel.)

11. Woning J.B. Willemsplein nummer 47. (Foto en copyright : Sint-Lukasarchief Brussel.)

12. Woning J.B. Willemsplein nummer 43 (Foto en copyright : Sint-Lukasarchief Brussel.)

NOTEN

Bij de inleiding

- * In LACA Tijdingen : Pierre STRAUWEN (december 1991), Willem DE MOL (september 1992), MEDORI (juni 1993).
DUYSBURGH, Jean HEYMANS en Jan BOLLEN volgen nog.
- 1. COSYN, Arthur ; *Laeken Ancien et Moderne* (Avec 2 cartes, 80 illustrations photographiques et 24 reproductions de tableaux, estampes, etc.) Imprimerie Scientifique Charles BULENS, éditeur, Brussel, 1904.
- 2. COSYN publiceerde interessante en wetenschappelijke artikelen in meerdere tijdschriften, zoals *Le Folklore Brabançon*, *Annales de la Société Royale d'Archéologie de Bruxelles* en *Bulletin du Touring Club de Belgique*.
- 3. COSYN, op. cit. noot (1) ; pagina's 141 en 142.
- 4. Zo in het boek over de straatnamen van Koekelberg : *Koekelberg vit. Une Pensée de Koekelberg*, recentelijk uitgegeven, zonder datum.

Bij deel 1 : Joseph Benoit WILLEMS

1. Het is de Heer Wilfried STEVENS van het archief van de stad Brussel die mijn aandacht op deze schenking vestigde, waardoor mijn opzoekingen konden starten en die mij geregeld helpt. Waarvoor ik hier mijn speciale dank uitdruk. (ook voor de gegevens over Charles RA-MAECKERS).
2. *Rapport du College des Bourgmestre et Echevins au Conseil Communal*, exercice 1891-1892, druk 1892, pagina's 32 tot 36.
3. Ibidem, exercice 1892-1893, druk 1893, pagina's 33 en 34.
4. Ibidem exercice 1893/1894, druk 1894, pagina's 33 en 34.
5. Ibidem exercice 1894/1895, druk 1895, pagina's 32 en 33.
6. Op 6 augustus 1824 (dus tijdens het Nederlands Bewind) werd in de gemeenteraad van Laken de benoeming als notaris behandeld (benoeming door "Willem bij de Gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje Nassau, Groothertog van Luxemburg, enz., enz., enz. — sic —") van *Johannes Josephus Franciscus VALENTYNS* (geboren in Brugge op 21 oktober 1795). Na de revolutie van 1830 wordt hij in de officiële documenten *Jean Joseph VALENTYNS* (verfransing !). Hij is de vader van Edouard Jean Joseph VALENTYNS. (geboren in Laken op 18 oktober 1831 ; notaris benoemd op 17 januari 1861), die de akte GAUCHEZ-WILLEMS verleed.
7. Algemeen Rijksarchief ; Brussel ; Protocolen van notarissen/Brabant, map nr. 32.748.
8. Op 12 oktober 1844 — enkele dagen pas na het overlijden van Joseph Benoit WILLEMS — stond de Kerkfabriek van Laken een eeuwigdurende concessie toe, aangevraagd o.m. door Leon GAUCHEZ (Stad Brussel, Afdeling erediens, begrafenissen en lijkenvervoer, dossier concessie nummer 41).
9. J. NAUWELAERTS ; *Histoire des Avocats au Souverain Conseil de Brabant*, Brussel, 1947.
10. H. THIEME ; *Bibliographie de la littérature française, 1800-1930* ; Parijs, 1933.
LAFFONT-BOMPIANI ; *Dictionnaire des auteurs de tous les temps et de tous les pays*, Parijs, 1952.
H. TALUART (fondé par) ; *Bibliographie des auteurs modernes de langue Française* (1801/1875).
11. M. GAUCHEZ ; *Histoire des lettres Françaises en Belgique (des origines à nos jours)*, Brussel, 1922.
E. DE SEYN ; *Dictionnaire des écrivains belges*, (bio-bibliographie), Brugge, 1930.
J.-M. CULOT (établi par) ; *Bibliographie des écrivains français de Belgique*, Brussel, 1958/1966.
G. CHARLIER & J. HANSE ; *Histoire illustrée des lettres françaises de Belgique*, Brussel, 1958.
Le Soir en La Libre Belgique van juni 1907.
13. A. COSYN, *Laeken Ancien et Moderne*, op. cit. pagina 138.
14. Gegevens verstrekt door de heer R. PLATTON, Ere-Inspecteur Generaal van het Kadaster.
15. A. COSYN, op. cit., pag. 141 en 142.
16. Zo : *Allgemeine Lexikon der Bildende Künstler...* begründet von U. THIEME und F. BECKER. *Dictionnaire critique et documentaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs de tous les temps et de tous les pays* (heruitgave 1976), door E. BENEZIT.

Dictionary of British Sculptors, 1660/1851, New revised edition, door R. GUNNIS.

17. Akte van notaris Charles-Paul-Marie VAN HALTEREN, geciteerd in de notulen van de gemeenteraad van Elsene d.d. 4 november 1895 (*Bulletin Communal* van Elsene 1895 p. 731 tot 784). De minuut van deze akte wordt thans bewaard in het Algemeen Rijksarchief ; Protocolen van notarissen Brabant ; map 39.893.

Bij deel 2 : DE CIPLET

1. Rapport enz., exercice 1879-1880, druk 1880, pag. 58.

Bij deel 3 : Antoinette VAN GULICK

1. Rapport, enz., druk 1878, pagina's 58 en 59.
2. Ibidem, druk 1879, pagina's 55 tot 60.
3. Ibidem, année 1919, druk 1921, pagina's 74 en 75.
4. Ibidem, op. cit. noot (1), pagina 59.
5. Ibidem, exercice 1894/1895, druk 1896, pagina 61.
6. Ibidem, op. cit., noot (1), pagina 59.
7. Koninklijk Besluit d.d. 5 oktober 1900. Zie COSYN op. cit., pagina 138.
8. Ph. VANDERMAELEN, *Atlas Cadastral du Royaume de Belgique / Province de Brabant / Plan parcellaire de Laeken* (opgemaakt omstreeks 1837).
Laeken vers 1850 in COSYN, op. cit., pagina's 144 en 145.
Op deze kaarten vermeldt men Krayenblok, zonder de letter C. In de gemeentelijke documenten van Laken schrijft men Krayenblock.
9. Zie DILLEN : *Geschiedenis van de Sint-Albaansbergstraat in Laken*, uitgave LACA, 1991.
10. Zie R. PLATTON : *Le Heysel. D'Hier à Aujourd'hui*, privé uitgave, 1977/1978, pagina 76, zie Kelderstraat.
11. Het grootste gedeelte van de gegevens vermeld in de navolgende tekst komt uit het Archief van het O.C.M.W. van Brussel ; dossiers Hospices de Laeken, nummers 12 en 17.
12. COSYN, op. cit., pagina 150.
13. *L'Avenir de Laeken*, organe bi-mensuel du Cercle Liberal Progressiste", 1/4/1894. De progressieve liberalen waren sociaal voelend. De in Laken aan de macht zijnde liberalen, met Emile BOCKSTAEL aan het hoofd, waren conservatief.

Bij deel 4 : Gustave DEMANET en anderen

1. Zie bijvoorbeeld de legaten vermeld in de verslagen van het College van Burgemeester en Schepenen over :
— 1891-1892, druk 1892, p. 116 ; testament d.d. 25 april 1892 van de weduwe van Louis WITTOUCK ;
— 1897-1898, druk 1898, p. 46 ; testament d.d. 13 juli 1892 van Victor MABILLE.
2. In de 17e eeuw "Paddeken" en in 1652, 1757 en 1765 "Paddestraetken" (Documentatie Pierre Van Nieuwenhuysen) ; later "rue des Crapauds" op meerdere kaarten van rond de eeuwwisseling).
3. (Dr.) J. VERBESSELT, *Zo was Heembeek*, 1120 Brussel, 1980, (bundeling van meerdere artikelen uit het Parochieblad van Sint-Pieter en -Paulus in Neder-over-Heembeek).
4. (Brouillon du) Compte de Recettes et Dépenses pour l'exercice 1920, pag. 2. (Voor de opbrengsten : zie pagina 44 : 496,24 franken).

Bij merkwaaardige gebouwen

1. De panden worden als waardevol vermeld in *Bouwen door de eeuwen heen. Urgentie-inventaris van het bouwkundig erfgoed van de Brusselse agglomeratie* door J. APERS, A. HOPPENBROUWERS en J. VANDENBREEDEN (Sint-Lukasarchief), Brussel, 1979, pagina 217.

Gaarne druk ik mijn dank uit voor de verschaft informatie en geboden hulp aan de Dames Dr. H. BUSSERS (Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België), N. HENNESSY, D. PULINCKX, S. PULINCKX, H. VERSTRAETE, en de Heren B. FORNARI (museum van Elsene), R. PLATTON, W. STEVENS (Stadsarchief Brussel, en P(ierre) VAN NIEUWENHUYSEN.

 INHOUD

	pag.
1. Ten Geleide. (Leon CANDAU)	1 - 2
2. Nog een aan Stéphanie gerichte brief. (Victor CAPRON)	3 - 5
3. Bekende en/of beroemde Lakenaars : De schrijver Theo BOGAERTS. (Hildegarde VERSTRAETE)	6 -12
4. De Garnizoenplaats Laken : Het Sint-Annakwartier VI. (Leon CANDAU)	13 - 17
5. De glansrijke sportieve uren van Laken : Met de basketbalclub "Royal Travail et Loisirs - T.L.". (Daniel VAN KRIEKINGE)	18 - 19
6. Voordracht : De vaart van Willebroek. (Hildegarde VERSTRAETE)	20 - 21
7. Onleesbare lettertekens. (L.C.)	21
8. Vraagbaak. (Leon CANDAU)	21
9. Beeldhouwwerk en versieringskunst in Laken : - Aanvullingen : beeldhouwer Pierre DE SOETE - Interludium : beeldhouwer Ferdinand GYSEN (Joris DILLEN)	22 - 24 25 - 27
10. Overdruk (tweede deel) : "Er zitten vrijgevigen in Lakense straatnamen". (Joseph Benoit WILLEMS, Antoinette De Ciptet, Van Gulick, Gustave DEMANET, Charles RAMAEKERS) (Joris DILLEN)	

